

РЕЦЕНЗИЯ

от Проф. Д-р Ара Гарабед Капрелян, д.м.н.

**Началник на Първа Клиника по неврология, УМБАЛ „Св. Марина“
ЕАД – Варна**

Относно защита на дисертационен труд на д-р **Стефани Мариянова Тодорова**, за придобиване на образователна и научна степен “Доктор”, област висше образование 7. „Здравеопазване и спорт“ по професионално направление 7.1 „Медицина“ и научна специалност 03.01.41. “Неврохирургия“, на тема: „**ЕНДОСКОП - АСИСТИРАНА ЕВАКУАЦИЯ НА ХРОНИЧНИ СУБДУРАЛНИ ХЕМАТОМИ**“ с научен ръководител: Проф. д-р Явор Петков Енчев, д.м.н.

Научното жури е назначено със заповед на Ректора на МУ – Варна № Р-109-188/15.03.2023г. Със същата заповед и с решение на Председателя на Научното жури съм определен да изготвя рецензия като вътрешен член на Научното жури. Рецензията ми е изготвена след запознаване с всички предоставени ми документи и съобразена със Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за приложението му и Правилника за развитието на академичния състав в Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов“ – Варна.

1. Общо представяне на процедурата и докторанта:

Докторантът д-р Стефани Мариянова Тодорова представя комплект материали на хартиен и електронен носител, които отговарят на изискванията на чл. 44, ал. 3 от процедурата за придобиване на образователно-научна степен „Доктор“ от Правилника за развитие на академичния състав в МУ-Варна. Комплектът документи съдържа: автобиография на докторанта, оформен, подвързан дисертационен труд и автореферат, протокол от проведен изпит за докторантура, заповед за зачисляване, протокол от Катедрен съвет с положителна рецензия, списък и копия на публикациите, свързани с дисертацията и необходимите нотариално заверени копия на дипломи, авторска справка за съответствие с минималните национални изисквания, декларации за оригиналност, за достоверност на представените документи за защита.

2. Кратки биографични данни:

Д-р Стефани Мариянова Тодорова е родена в гр. Разград през 1992г. През 2011г. завършва НГХНИ „Константин Преславски“ – гр. Варна с отличен успех. През 2017г. завършва специалност Медицина към МУ "Проф. Д-р Параскев Стоянов" - Варна. След дипломирането си е назначена в Клиниката по неврохирургия към УМБАЛ "Света Марина" ЕАД – Варна като лекар-ординатор. От 2018г. е специализант, а от 2019г. е докторант към Катедра Неврохирургия и УНГ болести към МУ - Варна. От 2020г. е асистент към Катедра Неврохирургия и УНГ болести на МУ - Варна. През годините като студент по медицина е зачислена за демонстратор към Катедрата по Неврохирургия и УНГ болести, МУ - Варна.

Д-р Стефани Мариянова работи от пет години в Клиниката по неврохирургия и се отличава със своето трудолюбие, усърдност, постоянство и любознателност, притежава отлични качества като комуникативност, креативност, колегиалност и лоялност.

3. Актуалност на темата на дисертационния труд и целесъобразност на поставените задачи:

Темата, която д-р Стефани Тодорова е избрала е важна и актуална. Тя засяга значим проблем на медицинското обслужване и лечението на пациенти с хронични субдурални хематоми. Техният брой нараства в световен и национален мащаб поради основните фактори - застаряването на населението в комбинация с разпространения прием на антикоагуланти и/или антиагреганти. Този проблем се явява сериозно предизвикателство пред общественото здравеопазване в страната ни, свързан е с нарастващите изисквания и технологични възможности за лечение и грижи на пациентите.

Хроничните субдурални хематоми се установяват предимно в пациенти в застаряваща възраст. Според данни от световни проучвания средната възраст на заболялите е около 76,8 г., като съотношението мъже - жени е 3:1 сред всички изследвани възрастови групи. Нарастването на честотата на хСДХ е в резултат от комбинацията между застаряващото население и широката употреба на антикоагуланти и антитромбоцитни медикаменти.

4. Познаване на проблема

Сериозният интерес и мотивация на автора, както и задълбочената научна подготовка и професионален опит й позволяват да осъществи полезно изследване на проблема. Събраната и анализирана информация, чрез проучването позволява да се предприемат адекватни действия за ефективно лечение на пациенти с хронични субдурални хематоми.

5. Структура и оценка на дисертационния труд:

Дисертационният труд съдържа 115 страници, включващи 3 таблици, 37 фигури, и 15 снимки. Цитирани са 201 литературни източници, от които 3 на кирилица и 198 на латиница.

Участието на д-р Стефани Тодорова в проведеното проучване е водещо. Стандартите и критериите за научност, етичност са съобразени с изискванията на: Декларацията от Хелзинки за етичност в науката и българските закони и наредби.

Трудът е структуриран както следва: въведение, пет глави, изводи, заключение, приноси, използвана литература.

Литературният обзор е в рамките на 42 страници, оформен и структуриран много добре. В него проличава отличната информираност на докторанта по темата, системност и широк обхват на разглежданата проблематика. От задълбоченият преглед на литературата по темата на водещи в нашата страна и чужди автори, и документи се разкрива същността и значимостта на изследвания проблем.

Направените цитирания са правилно обозначени и описани. Използван е широк кръг от литературни източници от българската и най-вече от световната медицинска научна литература по темата.

В глава втора са описани целта, задачите и хипотезата на изследването. Целта на дисертационния труд е формулирана точно, ясно и обобщава основната стратегия на докторанта - да се направи оценка на ендоскоп-асистирана евакуация на хронични субдурални хематоми. Посочени са седем задачи, релевантни на целта, които са конкретни и реалистични. Формулирана е една хипотеза, която е отправна точка на дисертационния труд с отчитане на ендоскоп-асистираната евакуация на хроничните субдурални хематоми, като безопасен и ефективен метод за пациентите, включително и при тези в напреднала възраст, като се явява минимално инвазивен хирургичен метод на лечение с благоприятен изход от заболяването.

В трета глава е описана методологията на дисертационния труд. Използваните методи са подробно и изчерпателно описани. Изследването е с ретроспективен характер и проведено за периода 2011-2021 г. Представеният материал е достоверен, убедителен и достатъчен за логично представените резултати и обобщени изводи. Получените резултати са обработени, чрез статистическите методи – вариационен, дисперсионен, корелационен и сравнителни анализи, анализ за оценка на риска.

В глава четвърта "Резултати" са представени резултатите от изследването. Те са структурирани според поставените задачи. Всички анализи са подредени систематизирано и богато онагледени, което подпомага тяхното възприемане и изводи. Авторката прави съответен анализ на получените резултати.

В изследването са включени общо 151 пациенти, които са преминали оперативно лечение по повод хроничен субдурален хематом. Разпределението според пола е както следва: 108 мъже и 43 жени. Средната възраст е 70.56 г., като стандартното отклонение е 13.98 .

Анализът на местоположението на субдуралните хематоми показва, че преобладават едностранните хронични субдурални хематоми (74.2 %) спрямо двустранните (25.8 %),

като от едностранните преобладават левостранните субдурални хематоми (45.7 %). Средната продължителност на престоя на пациентите в лечебното заведение е 6 дни \pm 3.7 дни (3-34 дни). Средния размер (ширина) на субдуралния хематом е 15.5 мм \pm 10.07 мм, като варира от 4 мм до 67 мм.

Резултатите от настоящото изследване показват, че пациентите с хСДХ, които съобщават за употребата на алкохол са 11.9 %, а тези, които приемат антикоагуланти са 17.7 %. Пациентите с хематологични заболявания са 4.6 %, които се характеризират с продължителен болничен престой, усложнена клинична картина и в повечето случаи летален изход.

Представени са прецизни индикации и контраиндикации за интраоперативно приложение на невроендоскоп при евакуацията на хронични субдурални хематоми, както и Протокол за интраоперативно приложение на ендоскоп при неврохирургично оперативно лечение на хронични субдурални хематоми. Допълнително са формулирани препоръки за интраоперативното приложение на ендоскоп при неврохирургичното лечение на болни с хронични субдурални хематоми.

Резултатите от настоящото изследване показват, че ендоскопската асистирана евакуация на хроничните субдурални хематоми може да бъде безопасна и ефективна оперативна техника.

Резултатите са представени в таблици и диаграми с подходящ дизайн, които съдържат статистически данни, необходими за бързото възприемане на значимите разлики. Давам висока оценка на стила и езика, използвани от авторката. Получените резултати и тяхното обсъждане, отговарят изцяло на формулираната хипотеза, цел и задачи от докторанта, като анализът на представените резултати дава възможност за логично достигане до изводите.

В глава пета докторанта прави дискусия и сравнителен анализ, с резултати от сходни проучвания в чужбина. Дискусията следва логиката на проучването и аргументирано коментира резултатите.

Формулирани са шест обобщени извода, които произтичат правилно и логически от анализа на резултатите. Считаю, че биха могли да бъдат повече, като се има предвид събраните емпиричен материал и данни. Изводите са конкретни, но в същото време и изчерпателни и отразяват получените от изследването най-важни заключения.

Научният труд е добре структуриран, написан е в стандартния академичен стил на изложение, ясно и конкретно. От изложението на литературния обзор, поставените задачи, получените резултати и направените изводи личи способността на автора хронологично и последователно да проследи проблематиката на научната тема и логично да анализира получените данни. Въз основа на тези качества, прави и съответните обобщения и впоследствие значими изводи, притежаващи научно-теоретична и научно-практическа стойност.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите са лично дело на д-р Стефани Мариянова Тодорова, резултат от нейната научна и практическа дейност. Приемам така формулираните приноси, отразяващи и същевременно максимално синтезиращи същността на представения за оценка дисертационен труд.

- 1) Направена е обстойна характеристика на пациентите с хроничен субдурален хематом, като са оценени и изведени рисковите фактори и е създаден рисков профил на пациента.
- 2) На база на проведените анализи е доказана ефективността на невроендоскоп-асистираната евакуация на субдурален хематом.
- 3) На базата на обстоен анализ на съществуващата специализирана литература и резултатите от проучването са формулирани индикации и контраиндикации за приложението на невроендоскоп-асистирана евакуация на субдурален хематом.
- 4) Разработен и въведен е протокол за интраоперативно приложение на ендоскоп при неврохирургично оперативно лечение на хронични субдурални хематоми в Клиниката по неврохирургия на УМБАЛ "Св. Марина", гр. Варна като рутинен метод на оперативно лечение.
- 5) На базата на статистическа обработка и анализ на данните са формулирани препоръки за интраоперативното приложение на ендоскоп при неврохирургичното лечение на болни с хронични субдурални хематоми.

7. Лично участие на докторанта

Участието на докторанта в подготовката и реализирането на научното изследване е водещо и е осъществено благодарение на нейната инициативност, комуникативност и отговорност към работата. Формулираните от д-р Стефани Мариянова Тодорова изводи и приноси от дисертационния труд са както нейна лична заслуга, така и на компетентното ръководство на нейните научни ръководители.

8. Автореферат и публикации по дисертационния труд

Авторефератът отговаря на изискванията и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията. Разработен е в обем от 56 страници, илюстриран с фигури и таблици. Правилно структуриран, написан с ясен и точен език отразява в пълнота разработената проблематика и изводи.

Във връзка с дисертационния труд докторантът Стефани Мариянова Тодорова представя 1 публикация, в която е водещ автор. Публикацията е отпечатана в специализирано международно издание на английски език:

Todorova S: Endoscopically – assisted evacuation of chronic subdural hematoma – new gold standart?, International Bulletin of Otorhinolaryngology. 3/2022, 10-13

9. Критични бележки и препоръки

С оглед популяризиране на резултатите от изследването си позволявам да препоръчам на докторанта да разшири обзора на литературата по проблема за ендоскоп-асистираната евакуация на хронични субдурални хематоми. При евентуалното публикуване на проучването, трудът може да бъде обогатен и с анализ на резултати от проспективно изследване.

Проявените във връзка с изследването професионални и организационни качества на докторанта д-р Стефани Мариянова Тодорова биха могли да се използват в институционални, национални и международни научни проекти със студенти, преподаватели и специалисти.

Заклучение:

Представеният дисертационен труд съдържа резултати от научно-приложен характер, клинично съпоставими и приложими в клиничната неврохирургична практика, отговаря напълно на изискванията за дисертационен труд по ЗРАСРБ и правилника на МУ - Варна, систематизира, доказва и обогатява неврохирургичната теория и практика в страната, както и че е докторанта д-р Стефани Мариянова Тодорова притежава сериозни научни познания и професионални умения по научната специалност "Неврохирургия" демонстрирайки качества и умения за планиране, организиране и осъществяване на самостоятелно научно изследване. Поради изложените по-горе факти, считам, че докторанта отговаря на критериите и изискванията за присъждане на общообразователна и научна степен „Доктор” в докторска програма по Неврохирургия, за което и си позволявам да предложа на уважаемото Научно жури да присъди образователна и научна степен „доктор” на д-р **Стефани Мариянова Тодорова** и давам своя положителен вот.

21.04. 2023г.

Изготвил: Проф. Д-р Ара Гарабед Капрелян, д.м.н.:

Варна

